

exinde ulla irrogatur et injuria; cum « scienti et consentienti non fiat injuria neque dolus, » c. *Scienti*. 27. de *Reg. jur.* in 6.

§ VI.

DE ARRHS, PŒNIS, ET CONDITIONIBUS CONTRACTUI SPONSALITIO APPOSITIS.

176. *Arrha quid? quomodo differat a pœna?* — Quæritur I. An, et quomodo in contractu sponsalicio possit tradi arrha, et ad quem pertineat matrimonio secuto, vel non? Ante responsionem notandum arrham ad propositum esse id, quod traditur sponso, vel sponsæ in argumentum seu signum, atque firmationem sponsalium contractorum. Bosco statim infra cum aliis. Est autem inter arrham et pœnam hæc differentia, quod arrha sit aliquid traditum, amittendum, vel restituendum ab eo, qui injuste resilit. Pœna vero sit aliquid in futurum primum solvendum ab injuste resiliente, ut cum Sanchez lib. I. de *Matrim.* disp. 35, n. 4. et aliis bene observat Bosco, in *Theolog. sacram.* disp. 11, sect. 1, concl. 11, n. 329. H. N.

177. *Arrha licite apponitur sponsalibus.* — Resp. I. Licite et valide in contractu sponsalicio tradi, et accipi possunt arrhæ; Sanchez, loc. cit. n. 2. ubi dicit, convenire in hoc doctores; Bosco, loc. cit. concl. 10; Pirhing, h. t. n. 25; Castro Palao, de *Sponsal.* disp. 1, punc. 12, § 1, n. 4; Alciat. Bartol. cum communi et certa aliorum, ob clara jura l. *Arrhis*. 3. et l. *Mulier*. 5. C. de *Sponsalibus*, ubi ad longum disseritur de *Arrhis*, simulque disponitur, quando et quomodo sint restituendæ.

178. *Et quidem in quavis quantitate et specie?* — Resp. II. Arrhæ tradi possunt in quavis quantitate, ac specie, v. g. etiam fundus, domus, etc. arrhæ loco tradi potest. Sanchez, lib. I, disp. 35, n. 9 et 12; Bosco, loc. cit. n. 318; Hostiensis, in *Summa*, de *Sponsal.* § 1, n. 1; Covarruvias, de *Matrim.* p. II, cap. III, § 7, n. 11; Castro Palao, loc. cit. n. 6. et alii sat communiter contra Joan. Andream in c. *Gemma*. 29, h. t. n. 9, et ibidem abbatem n. 8, ac alios volentes quod, si arrhæ tanta sit quantitas, ut considerata qualitate personarum timor eam amittendi adigat ad matrimonium, ea non licite, nec valide apponi valeat. Probatur autem conclusio nostra ex eo, quod leges num. præced. alle-

gatæ traditionem arrhæ concedentes, universaliter ac indistincte loquantur, ut legenti patet, consequenter indistincte ac universaliter intelligi debeant, arg. l. *De pretio*. ff. de *Public. in rem act.* Confirmatur, juxta leges n. 177, allegatas potest conveniri, ut resiliens a sponsalibus arrham in triplo, vel quadruplo restituat; quin lædatur necessaria libertas matrimonii: ergo statim ab initio tanta quantitas arrhæ tradi potest. Eadem conclusio magis adhuc firmabitur ex conclusione n. 188, ponenda, ubi dicemus, etiam pœnas apponi posse sponsalibus solvendis ab injuste resiliente.

179. *Injuste resiliens perdit arrham, nubens vero illam iterum acquirit.* — Resp. III. Arrham, quam in contractu sponsalicio quis tradit, ipso facto perdit, si injuste a sponsalibus resilit; matrimonio autem secuto denuo acquirit; Sanchez, lib. I, disp. 36, n. 2; Covarruvias, de *Matrim.* p. II, cap. III, § 7, n. 13; Sylvester, v. *Sponsalia*. q. 9, arg. cit. l. 3, et l. 5, C. de *Sponsal.* Ratio est, quia arrha traditur in signum, et quasi pignus futuri matrimonii, sicut traditur in contractu venditionis; ergo, sicut si quis a contractu venditionis sine legitima causa resilit, arrham perdit, pr. *Instit. de Empt. vendit.* et contra illam contractu adimpleto iterum acquirit, pariter de arrha in signum matrimonii tradita dicendum erit.

180. *Nisi aliud habeat consuetudo. Arrha esse non præsumitur, nisi exprimat.* — Observat tamen bene Layman, lib. V, tract. X, p. I, cap. 1, n. 8, consuetudine receptum esse in pluribus locis, præsertim Germaniæ, quod etiam secuto matrimonio arrha aliquando tradita non amplius restituatur, sed maneat recipienti, sicut jocalia, et alia ex sponsalitia largitate invicem donata, quæ cæteroquin ab arrhis in hoc distinguuntur, quod non dentur in signum aut pignus futuri matrimonii, sed in signum affectus vel amoris: imo quando quid datur, et non exprimitur, quod detur in signum seu pignus matrimonii (*auf die Ehe*), censetur ex sponsalitia largitate datum, ut bene advertit Sanchez, lib. I, disp. 35, n. 1, et sequitur Bosco, loc. cit. n. 312, ac alii.

181. *Accipiens arrham in duplo restituere debet, si injuste resilit.* — Resp. IV. Quando unus solus tradit arrham, et recipiens illam injuste resilit a sponsalibus, in duplum restituere debet, id est, arrham quam accepit, et insuper tantumdem de patrimonio suo,

Sanchez, lib. I, disp. 36, n. 7; Pirhing, h. t. n. 25; Abbas, in c. *Gemma*. h. t. n. 8; Layman, loc. cit. et communis aliorum, arg. l. *Mulier*. 5. C. de *Sponsal.* ubi summarium sic habet: « Qui contraxit sponsalia, et ea non vult exequi; si est ætatis legitimæ, arrhas, quas accepit, restituet duplicatas. » Concordat textus statim adducendus.

182. *Nisi sit minor ætate.* — Dicitur autem notanter in conclusione: « Nisi sit minor; » quia limitationem hanc citata lex ipsamet apponit, tam in summario, quam textu: in summario illis verbis: « Si minor, solum, quas accepit. » In textu legis vero illis verbis: « Mulier juris sui constituta, arrharum sponsalium nomine usque ad duplum teneatur, id est, quod accepit, et aliud tantumdem, nec amplius, si post completum vigesimum quintum annum, vel post impetratam veniam ætatis hujusmodi arrhas accepit. In simplum autem, id est, tantummodo in id, quod accepit, si minoris ætatis est. » Et hæc de jure, ac seclusa speciali conventionione.

183. *Possunt convenire partes, ut in quadruplo restituatur.* — Nam possunt convenire inter se sponsi, quod arrhæ etiam in majori quantitate, v. g. in triplo, vel quadruplo restituantur, uti aperte habetur citata l. *Mulier*. ibi: « Nisi specialiter ex communi consensu inter contrahentes de quadrupli ratione placuerit. »

184. *Utraque pars dare et accipere potest arrham.* — Resp. V. Si uterque contrahentium arrhas dedit, ac recepit (prout bene fieri posse docet Sanchez, lib. I, disp. 35, n. 13; Bosco, loc. cit. n. 321, et alii: cum leges absolute loquantur) tunc injuste resiliens perdit, quas dedit, et debet restituere, quas accepit. Sanchez, loc. cit. disp. 36, n. 9; Bosco, loc. cit.; Pirhing, h. t. n. 25, et alii, arg. cit. l. *Mulier*. 5. C. de *Sponsal.* ubi universaliter dupli restitutio imponitur accipienti arrhas, si injuste resilit; quæ restitutio observatur, si modo in conclusione posito fit. Limita conclusionem in minore, uti. n. 182.

185. *Justa ex causa resiliens non in duplo sed in simplio restituere tenetur arrham.* — Resp. VI. Quæ dicta sunt de amissione arrhæ ac restitutione in duplum intelligi debent, si injuste quis resilit a sponsalibus: si quidem quando ex justa ac legitima causa id facit, arrham, quam dedit, non perdit, nec receptam in duplum restituere tenetur,

sed satisfacit, si, quod accepit, restituat. Sanchez, lib. I, disp. 36, n. 4, dicens, ita docere universos; Layman, loc. cit. n. 8; Eugel, h. t. n. 7. cum communi, arg. l. *Arrhis*. 3. C. de *Sponsal.* Ratio est, quia cum amissio arrhæ traditæ, et in duplo restitutio acceptæ constituta habentur in pœnam; pœna autem esset non possit, ubi non est culpa l. *Sancimus*. 22. C. de *Pœnis*, palam est, eum, qui legitima ex causa, adeoque absque culpa resilit, præfatam pœnam non incurrere consequenter nec arrham traditam amittere, nec receptam in duplo restituere debere, sed satisfacere, si, quod recipit, restituit.

186. *Imo nec in simplio, si pars altera culpabiliter ponat causam, quod matrimonium non sequatur.* — Imo si pars arrham tradens, culpabiliter ponat causam, quod matrimonium non sequatur, aut recipiens arrham juste resiliere possit, v. g. quia est in culpabili mora matrimonium contrahendi, et interea alteruter sponsorum moritur; vel quia sponsa fornicatur, aut alias injuste ponit impedimentum matrimonii, acceptam arrham etiam in simplio restituere non tenetur, sed retinere potest tam eam recipiens, quam hæredes ejus. Sanchez, lib. I, disp. 36, a. n. 4; Sylvester, v. *Sponsalia*, q. 9, dicto 4, et Glossa in l. *Arrhis*, in l. *Mulier*, de *Sponsal.*, arg. cit. l. *Arrhis*, C. de *Sponsalibus*: ubi postquam statuit legislator, ut arrhæ, sponsaliorum nomine datæ, si interea sponsus, vel sponsa decesserit, restituantur, statim addit: « Nisi causam, ut nuptiæ non celebrarentur, defuncta persona jam præbuit. » Ratio est, quia, cum talis persona sit in culpa, quod matrimonium non sequatur, merito sentit pœnam, amissionem nempe arrhæ; sancitur enim « ibi esse pœnam, ubi et noxa est, » cit. l. *Sancimus*, C. de *Pœnis*.

187. *Secundum aliquos, non licet apponere pœnam sponsalibus.* — Quæritur II. An sponsalibus etiam apponi possit pœna conventionalis solvenda ab eo, qui ab illis resilit: v. an sponsi tali, aut simili modo convenire possit? « Quicumque inter nos a sponsalibus resilit teneatur alteri in pœnam solvere centum florenos. » Ratio dubitandi, ac negativam tenendi est, quod utrumque jus talem appositionem pœnæ prohibere, ac irritare videatur, addita causa; quia libertas debet esse in contrahendo matrimonio, » quæ libertas læderetur per pœnæ appositionem,

dum multi timore solvendæ pœnæ appositæ matrimonium inirent, quod absente neutiquam contraherent. Videamus textum utriusque juris: nam jure civili l. *Mulier*, 5, c. *de Sponsal.*, expresse ita statuitur: « Extra definitionem legis hujus, si cautio pœnam stipulationis continens fuerit interposita ex utraque parte nullas vires habebit, cum in contrahendis nuptiis libera potestas esse debeat: cui concordat l. *Titia*, 134, ff. *de Verb. obligat.* » Ubi contra bonos mores et inhonestum esse dicitur, vinculo pœnæ matrimonia adstringi sive futura, sive jam contracta. » Jure canonico idem videtur statutum c. *Gemma*, 29, h. t. ubi contra appositionem pœnæ in sponsalibus factam ita definit Papa: « Cum idque libera matrimonia esse debeant, et ideo talis stipulatio propter pœnæ appositionem sit merito improbanda, mandamus, quatenus si est ita, eundem, ut ab extorsione pœnæ desistat, ecclesiastica censura compellas. » Propter hæc itaque jura et rationes eorum ad quæstionem negative respondet Sanchez, et addit (sed male) illa docere omnes, docet tamen idem communissima doctorum, ut Abbas, in c. *Gemma*, 29, h. t. et ibi Barbosa, n. 1. Joan. Andreas, n. 9; Covarr., *de Sponsal.*, part. II, cap. III, § 7, n. 7; Sanchez, *de Matrim.*, lib. I, disp. 30, n. 2; Gutierrez, *de Matrim.*, cap. XVII, prin. et ut dixi communissima aliorum, qui ore fere concordati rationem differentie, cur liceat apponere arrham, et non pœnam, istam assignant; quia, cum arrhæ illico et actu traduntur, maturiori consilio traduntur: pœnæ vero, quia primum in futurum solvendæ apponuntur, facilius et inconsiderate promittuntur solvendæ; eo quod quilibet proclivior sit (ait ex Bart. Barb. loc. cit. n.) ad verba ex ore quam ad pecunias de crumena depromendas. Et hinc putant, lædi libertatem matrimonii per appositionem pœnæ, non item arrhæ, verum his non obstantibus:

188. *Probabilis est contrarium.* — Resp. Itaque, licitum et validum est, in sponsalibus apponere pœnam solvendam ab eo, qui ab eis injuste resilit. Ita docet Bosco, in *Theolog. sacram.*, disp. 11, *de Matrim.*, sect. 1, conclus. 11, ubi conclusionem insigniter probat; eandem sententiam tanquam probabiliorē defendit Pontius, *de Matrim.*, lib. XII, cap. XIX, num. 8. Eadem sequitur Layman, lib. V, tract. X, part. I, cap. 1, num. 8; Coninck, disp. 12, dub. 5; Engel, h. t.;

Diana, part. III, tract. IV, et resolut. 211, eidem adhærere videtur Suarez, tom. II, *de Relig.*, lib. II, *de Juram.*, cap. XXIII, n. 5, in fine; Vasquez, in *Opusc. de Testam.*, cap. III, n. 28; Castro Palao, *de Sponsal.*, disp. 1, pun. 9 n. 4; Gobath, tract. X, casu 4, a. n. 172; Barbosa, in c. *Gemma*, 29, h. t. n. 8 et 9; Perez, *de Matrim.*, disp. 7, sect. 1, numer. 6; Godofr., in l. *Titia*, ff. *de Verb. obligat.* §. *Quia inhonestum*, et alii, ut proin male dicat Sanchez, loc. cit. contrarium docere universos.

189. *Quia non est contra jus naturale.* — Probatur. Nec jure naturali, nec positivo prohibitum est apponere pœnam, ne quis resiliat a sponsalibus: ergo. Non jure naturali, uti fatentur omnes etiam adversarii, clareque patet; tum quia ostendi non potest; tum quia ipsemet Deus injuste resilienti apponit pœnam, et quidem æternæ damnationis, atque ecclesia pœnam pecuniariam, carceris, et excommunicationis infligit, qui utique contra jus naturæ non faciunt.

190. *Nec contra humanum.* — Neque jure positivo. Et quidem non jure civili per leges n. 187 citatas; quia illæ leges tantummodo loquuntur de tempore antiquo Romanorum, consequenter de appositione pœnæ, ne quis etiam juste resiliat: sciendum namque, quod tempore antiquo quivis pro libitu licite ac valide, adeoque juste potuerit resiliere non tantum a sponsalibus. L. I, c. *de Sponsalibus*, ibi: « Alii desponsata renuntiare conditioni, et nubere aliæ non prohibentur; » sed etiam ipsum matrimonium jam rite contractum dissolvere, dummodo resiliens vellet subire pœnam a lege resiliens statutam, videlicet amittere arrham, dotem, et dotationem propter nuptias, prout ex toto tit. ff. *de Divortiis*, et l. *Neque* 14, c. *de Nuptiis*, uti libertas non tantum contrahendi, sed etiam dissolvendi matrimonium statuitur. Hinc ne ista a jure concessa libertas a sponsalibus, et matrimonio pro libitu licite ac valide, sicque juste resiliendi per appositionem pœnarum minueretur, prohibuerunt jura n. 187, citata alias, quam legibus positæ sunt, opponere pœnas, ne quis etiam juste resiliat: quibus concordat etiam l. II, C. *De inutili stipulatione*, ibi: « Libera matrimonia ab initio esse placuit; ideoque pacta, ne liceret divertere, non valere; et stipulationes, quibus pœnæ irrogarentur ei, qui, quæve divortium fecisset, ratas non

haberi constat » et l. *Si stipulatio*, 19, ff. *de Verb. obligat.* ubi etiam ratio ulterior additur: « Qui contenti esse debemus pœnis legum comprehensis. » Quoniam vero ista pro libitu, et sine legitima causa a sponsalibus et matrimonio resiliendi per legem evangelicam, sacros canones est sublata, ita ut sine legitima causa etiam a sponsalibus licite ac juste resiliere nullus possit, allegatæ hactenus leges civiles pro moderno tempore non quadrant, aut plus non probant, quam quod non liceat apponere pœnam, ne quis etiam juste, seu ex legitima causa per canones approbata resiliat.

191. *Nec contra rationem legis.* — Confirmatur I. Ratio legis antiquæ prohibentis alias quam legis apponere pœnas, fuit, ut conservaretur plenissima libertas semper et pro libitu, valide ac licite dissolvendi sponsalia ac matrimonium, prout patet legenti textum: atqui hæc ratio legis universim de facto cessat; cum dicta plenissima libertas de facto sit sublata, et translata in necessitatem moralem nubendi, nisi legitima causa excuset; ergo cessat etiam lex ipsa dictam appositionem pœnæ prohibens; quia ratione legis universim cessante, cessat lex ipsa, arg. l. *In omni*, ff. *de Adopt.* cum ratio legis sit anima legis, l. *Cum ratio*, ff. *de Portion.*

192. *Probatur ex jure civili.* — Confirmatur II. Ex recentiori dispositione juris civilis, Novell. 18, Leonis imperatoris, ubi expresse conceditur, licitumque et validum agnoscitur, apponere pœnam, ne quis injuste a sponsalibus resiliat: placet adducere totam novellam ita sonantem: « In omnibus rebus, et dictis, quod præstantius sit seligi, reprehendendum non est. Atque tunc quidem, ut aliquid sequere aut declinandum censeas, non eorum, qui aliquid aut faciunt, aut dicunt, habenda ratio: sed eorum, quæ fiunt ac dicuntur, cognoscendus status est. Idcirco quod consuetudini placuit, ut in sponsaliorum reprobationibus pœnæ imminerent iis, qui reprobare insituerent, id in legis auctoritate collocamus. Arbitror enim, id, quod consuetudini visum est, ea lege, quæ de hujusmodi rebus lata est, nihil improbabilius esse, ac res ipsas referre in melius. Nam cum lex arrhæ perditione, aut in duplum restitutione solum temeritatem puniat, hæc definitum pactoque constitutum in sponsaliorum rescissione subire damnus vult. Ac sanæ, ne (ut fieri assolet) sponsalia sursum deorsum ferantur, hoc mihi (quem-

admodum dixi) majorem obtinere vim videtur. Solius enim arrhæ perditio, quæ in eum, qui dedit, ac sponsalibus non acquiescit; constituta est: ejusque in duplum restitutio, quam multam is, qui arrham cepit, deindeque in pacto convento non persolvit, sustinet, ut propter pœnæ levitatem ad pactorum rescissionem: qui id facere cogitant, facilius ferantur, facit. At ex pacto definitæ pœnæ gravius damnus sibi obvenire videns inconstans ille tardior omnino ad divellenda sponsalia fiet. Quod sane nos etiam nuptialibus contractibus magis conducibile fore animadvertentes, quod ex consuetudine fieri solet, in legitimam consuetudinem traducimus. Ex arrhæ siquidem perditione faciles sponsaliorum eversionses video: ex pœnæ persolutione non item. Nam gravius dispendium (pacto enim constituta pœna arrha major prorsus atque gravior est) vel invitum inhibens, animi inconstantiam acquiescere illis, quæ antea de sponsalibus placuerunt, compellet. Sic igitur quod a consuetudine confirmatum est, quemadmodum hactenus, ita deinceps et obtineto, et causas dijudicato: tum etiam qui sponsalia evertit, pœnæ ex actione feritor.

193. *Non est contra jus canonicum.* — Probatur, quod neque jure canonico sit prohibitum, quia, si in hoc jure esset prohibitum, esset in c. *Gemma*, 29, h. t. atqui in hoc capitulo non prohibetur; quia ibi est sermo de sponsalibus invalidis, utpote infra septennium celebratis, a quibus quia juste resiliere quivis poterat, merito Papa improbavit pœnam eis ad hoc appositam, ut illam solvere teneretur resiliens.

Nec dicas rationem ibidem appositam, videlicet, quia libera debent esse matrimonia, militare universaliter; quia hoc statim num. seq. improbavimus.

194. Probatur: si ex juris ratione desumeretur prohibitio appositionis pœnæ solvendæ ab eo, qui injuste resilit, esset; quia per hanc læderetur libertas ad matrimonium requisita, prout fatentur uno ore adversarii, eo quod hanc rationem tam leges civiles, l. V, c. *de Sponsal.* et l. *Titia*, ff. *de Verb. obligat.*, quam jus canonicum cit. c. *Gemma*, 29, h. t. allegent; atqui ex hac ratione minime desumitur dicta prohibitio; quia contractis rite sponsalibus in lege evangelica nulla pars libertatem amplius habet a sponsalibus pro libitu resiliendi; cum, uti omnes etiam adversarii concedunt, sponsalia sub peccato

